

Пројекат финансира
Европска унија

 ПРАВОСУДНА
АКАДЕМИЈА

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО
ПРАВДЕ

Варнава и други против Турске

Изјава о ограничењу одговорности. Ова публикација је израђена уз помоћ Европске уније. Садржај ове публикације искључива је одговорност пројекта „Подршка Европске уније Правосудној академији“ и ни у ком случају не одражава ставове Европске уније.

АНАЛИЗА ПРЕСУДЕ

Повреда позитивне обавезе спровођења делотворне истраге поводом нестанака односно смрти лица у околностима оружаних сукоба, као и са тим пропустом повезана повреда права на забрану нечовечног поступања којим су због трајне неизвесности о судбини несталих лица изложени чланови њихове породице (повреда члана 2 и 3)

Варнава и други против Турске¹

(БРОЈ ПРЕДСТАВКЕ: 75450/12, ПРЕСУДА ОД 19.02.2015.)

---

¹ *Varnava and Others v. Turkey.*

СЕНТЕНЦА:

Државни органи дужни су да спроведу делотворну истрагу о околностима нестанка лица у контексту војних сукоба. Та се позитивна обавеза државе не гаси протеклом временом.

Неспровођење делотворне истраге о околностима нестанка неког лица и изостанак реакције државних органа након што су обавештени о нестанку тог лица код његових сродника узрокује стање трајне неизвесности и агоније која има дејство нечовечног поступања.

ЧИЊЕНИЧНИ ОПИС:

У овом предмету представка се односи на операције Војске Турске Републике на северу Кипра 1974. године које су довеле до поделе кипарских територија. Подносиоци представки су нестали кипарски Грци и њихови сродници (који су заправо поднели представке у своје име и у име несталих сродника). Та лица су 1974. односно 1976. године последњи пут виђена као притвореници турске војске. Уједињене нације су 1981. године основале Комитет за нестала лица који је надлежан да направи попис свих лица несталих у контексту сукоба на Кипру. Комитет је такође надлежан да назначи приближно време њихове смрти, али без покушаја да припише одговорност за нестанак или смрт тих лица, као и да се упушта у истраживање узрока њихове смрти. Деловањем Комитета за нестала лица 2007. године пронађено је тело једног од подносилаца, док о другима и даље нема никаквих информација. Након што је пронађено тело једног од подносиоца, надлежни органи тужене државе нису предузели никакве радње у циљу испитивања околности његове смрти.

НАЧЕЛА ЕВРОПског СУДА:

Пре упуштања у меритум представке, Европски суд је истакао како сродници несталих лица имају право да поднесу представке Суду у име самих несталих лица и у своје лично име, у погледу чињеница које се тичу њиховог нестанка. У погледу временске надлежности, Европски суд је поновио да не може да испитује представке које се односе на чињенице које су настале пре него што је Конвенција почела да обавезује тужену државу, тачније пре тзв. релевантног тренутка. Међутим, када се представка односи на трајну ситуацију као што је нестанак неког лица и са тим повезане позитивне обавезе државе да спроведе делотворну истрагу, временска надлежност Европског суда постоји у погледу испитивања наводних недостатака и пропуста у истрази који су се догодили након релевантног тренутка.² Процесна обавеза спровођења делотворне истраге постоји независно од тога да ли је протек времена од дана нестанка неког лица створио снажну претпоставку да то лице више није живо.

1

У вези са чланом 2 Конвенције

Нестанак лица доводи до ситуације трајне неизвесности за сроднике несталог. У складу са трајношћу те ситуације и обавеза спровођења делотворне истраге траје све док је судбина несталог лица непозната. Трајни пропуст државе да спроведе потребну истрагу има дејство трајне повреде позитивне обавезе државе из члана 2 Конвенције.

---

² В. анализу пресуде *Шилих против Словеније (Šilih v. Slovenia)*, бр. 71463/01 од 09.априла 2009.

У ситуацији када је неко лице последњи пут виђено под контролом представника државе, па је касније нестало у контексту неких по живот опасних околности, настаје снажна претпоставка да је током задржавања дошло до повређивања или смрти тог лица. У том смислу терет доказивања пада на државу која мора да пружи уверљиво објашњење о томе шта се десило. У недостатку таквог објашњења или ако држава не достави документе потребне да Суд сам изведе закључке о кључним чињеницама, Суд ће и из те околности да извуче одговарајуће закључке.

У складу са раније развијеном праксом Европског суда, процесна обавеза из члана 2 Конвенције односи се на спровођење делотворне истраге о околностима смрти или нестанка неког лица, у циљу ефикасне примене домаћих прописа који штите право на живот (како кривичноправних одредби којима се прописују кривична дела против живота и тела, тако и процесних прописа којима се уређује утврђивање одговорности за таква дела).

Да би задовољила услове **из члана 2 Конвенције**, истрага мора да буде:

- ① брза, јер је благовремен одговор надлежних органа кључан за одржавање јавног поверења у деловање домаћих органа (посебно да би се избегло стварање утиска да надлежни органи подржавају било какве незаконите радње или да учествују у њима);
- ② спроведена од стране независних органа (органа који нису ни организационо ни хијерархијски повезани са органима који су умешани у наводну смрт или нестанак лица);
- ③ подложна јавној контроли (нарочито у смислу доступности информација о напретку истраге сродницима несталог или убијеног лица); и

- ④ темељна (што значи да током истраге морају да буду предузете све радње које могу да доведу до откривања важних чињеница ради кажњавања учиниоца).

Пропуст државе да реагује поводом нестанка неког лица и спроведе делотворну истрагу у том погледу изазива осећања агоније и несигурности код његових сродника услед непостојања информација о судбини њиховог ближњег.

2

У вези са чланом 3 Конвенције

Европски суд је врло рано у својој пракси утврдио да неодогувајућа реакција државних органа на случајеве нестанка лица доводи до повреде права из **члана 3 Конвенције** у односу на њихове сроднике.³ Таква одговорност у односу на сроднике несталог постоји независно од тога да ли је држава одговорна за нестанак лица односно да ли је лице нестало деловањем „агената државе“ (полиције, војске итд.). При томе се у обзир узима блискост породичне везе са несталим лицем и настојање чланова породице да сазнају информације о судбини несталога. Уколико су чланови породице покушавали да прибаве информације о судбини несталих лица, а државни органи нису одговорили на такве захтеве, може чак да се сматра да држава показује флагрантно, континуирано и безобзирно непоштовање обавезе државе да објасни околности нестанка лица.

³ В. пресуде *Орхан против Турске (Orhan v. Turkey)*, бр. 25656/94 од 18. јуна 2002.; *Имакајева против Русије (Imakayeva v. Russia)* бр. 7615/02 од 09. новембра 2006.

1

ПРИМЕНА НАЧЕЛА НА КОНКРЕТАН ПРЕДМЕТ:

У вези са чланом 2 Конвенције

У односу на члан 2 Конвенције, Европски суд је закључио да ни протек времена од нестанка лица, а ни постојање посебне Комисије под окриљем Уједињених нација која се бави пописивањем несталих и убијених лица не може да тужену државу ослободи обавезе спровођења делотворне истраге на основу члана 2 Конвенције.

Пре свега, иако је могуће да након толико година истрага не би довела до резултата (нпр. због недоступности доказа), такав исход није неизбежан. Држава мора да уложи напоре како би спровела делотворну истрагу, па макар и у ситуацији када се тај напор своди на прегледање списка и процену могућности за прикупљање било каквих доказа, као и за предузимање истражних радњи у будућности.⁴

Пропуст надлежних органа да предузму било какве радње ради утврђивања чињеница и околности нестанка лица, те њихове судбине и евентуалне кривичне одговорности у том погледу, односно пропуст да се испитају околности наступања смрти подносиоца чије је тело пронађено доводи до трајне повреде позитивне обавезе из члана 2 Конвенције.

⁴ В. пресуда Брекнел против Уједињеног Краљевства (*Brecknell v. United Kingdom*) бр. 32457/04 од 27. новембра 2007. године.

2

У вези са чланом 3 Конвенције

Пропуст спровођења делотворне истраге о нестанку лица и немогућност прибављања било каквих информација о њиховој судбини указује на индиферентност државе спрема агоније којој су изложени чланови породица несталих. Та је дуготрајна агонија попримила обележје нечовечног поступања државе у односу на сроднике несталих лица, због чега је Европски суд утврдио да је повређено право сродника несталих лица из члана 3 Конвенције.

ПОСЛЕДИЦЕ УТВРЂЕНЕ ПОВРЕДЕ:

Европски суд досудио је сваком подносиоцу захтева правично задовољење у износу од 12.000 евра, те додатних 8.000 евра сваком од њих на име накнаде трошкова поступка пред Европским судом.

КОМЕНТАР:

Пресуда *Варнава против Турске* припада групи предмета покренутих против Турске у вези са операцијама Војске Турске Републике на Кипру 1974. године.

Пресуда се заснива на раније установљеној пракси Европског суда која се односи на позитивне обавезе спровођења делотворне истраге о околностима смрти или нестанка неког лица када они наступе у контексту војног деловања и оружаног сукоба, па чак и онда када је од нестанка или смрти лица протекло дуже време. Исто тако, део који се односи на утврђивање повреде права на забрану нечовечног поступања у односу на сроднике несталог лица утемељен је на ранијој пракси Европског суда. Пресуда Варнава значајна је са становишта тумачења временске надлежности Европског суда у односу на позитивне обавезе државе да спроведе делотворну истрагу поводом нестанка лица која су се десила пре почетка примене Конвенције у туженој држави.

ПОДРШКА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ ПРАВОСУДНОЈ АКАДЕМИЈИ
Теразије 8/1, 11000 Београд, Србија

Т: +381 11 3023 866

Ф: +381 11 3023 877

info@jap.rs

**BRITISH
COUNCIL**

Пројекат спроводи конзорцијум
који предводи British Council